

І. М. Пігуляк.

УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА НА БУКОВИНІ — А БУКОВИНЦІ В КАНАДІ.

(Продовження).

III.

В році 1787 прилучено Буковину до Галичини як окремих округ та се получення не подобалося румунським провідникам, бо вони бачать в сім прилученню небезпеку для своїх повище сказаних цілей — а се, що таке получення доведе до того, що український нарід в сполучі з українським народом в Галичині прийде до сили, що ослабить впливи Волохів на Буковині та зукраїнізує цілу Буковину.

І від сего то часу починається боротьба між Волохами а Українцями на Буковині, що тревала через довгі роки — нім Українці добились своїх належних прав. — В році 1848 волоські провідники вносять просьбу до міністерства, щоб Буковину відлучити від Галичини а українські послы, яких в тім часі було вже чотири й то самі селяни, противляться сему, а з окрема домагаються, щоб Буковина осталася при Галичині — за що накидуються румунські послы на українських та ганьблять їх, як зрадників волоського народа, та що вони стремлять до того, щоб зукраїнізувати цілий край — та коли їх грозьба не має жадних успіхів, беруться вони на хитрий спосіб, щоб дійти до своїх цілей. — Вони втягають до своєї боротьби й церкву, щоб в такий спосіб потягти за собою простий народ — пострахом, що його хочуть перетягти на унію — та використати релігійно-національну мішанину, — що коли він волоської православної віри, то вже тим й Волох... В сій боротьбі піддержують їх Семигородські Румуни, більш свідомий й шовіністичний елемент. — Сейчас по прилученню Буковини почали вести сильну пропаганду серед буковинських Волохів за злученням всіх румунських земель в один румунський край під австрійською короною. До своєї помочи хотіли вони взяти, як я вже вище згадував — черновецьку дієцезію, щоб в такий спосіб лекше їм було злучити Буковину в одну румунську державу під Австрією. — Вони жадають утворення одної румунської митрополії від Дунаю аж по Дністер разом з замешкуючими одновірцями Славянами, як Українці, Серби та частина Сербо-Хорватів під одною головою, під одною мітрою. Та бажання Волохів сповнилися лише на стільки, що Буковину розпорядженням цісарським з 9-го марта 1849 р. відділено від Галичини, та дано їй титул окремого воевідства та самоуправу — але до Семигороду не прилучено, — що було їх бажанням. — Тимсамим й церковне питання осталося не рішенням. Правда боротьба, щодо прилучення Буковини устала, але за прилучення черновецької дієцезії ще довго тягнулась.

В 1861 році жадає збір духовенства цілої дієцезії, аби воно висказало своє бажання в справі, як маєтсья упорядкувати стосунки церкви. Духовенство жадає на перекир румунським провідникам самостійности буковинської церкви, а для владики титулу митрополита. В 1864 р. владики Гакман на Синоді в Карловицях жадав єдності православної церкви в Австрії, однак рішучо противився приділенню буковинської дієцезії до румунської митрополії в Семигороді — а се з тої причини, що буковинська дієцезія не є чисто румунська, а в половину українська — сим дає до пізнання, що Українці мають право до сеї дієцезії. За сей виступ владики Гакмана, румунські провідники виступають проти нього в пресі, на вічах, та стараються його очернити та скомпромітувати. На сі напади та очернення відповідає владики їм своїм „обемистим посланням“, де доказує, що миряни не мають права вмішуватися в церковні справи на Синоді, бо там мають право забирати голос лише самі владики — даліше розкриває в тім посланню національні й церковні змагання та цілі буковинських Румунів, чим висвітлює румунські заміри зрумунізувати церкву та з нею ту частину Буковини, де замешкують Українці.

Для Українців се послання було важне ще й тим, що в нім в перший раз по владиці Херескулові, самим буковинським пастирем сконстатований факт, що Буковина лиш на половину волоський край а на половину український і колиб церковну дієцезію Буковини прилучено до цілковитої румунської митрополії, то серед Українців повстане невдоволення, що може загрозити й самому православию на Буковині. Накінець була вказана дорога до поладження національної боротьби поміж Українцями а Румунами через заснування кількох дієцезій на Буковині.

Та розярених румунських провідників, яких піддер-

жував сам митрополит семигородський Шагун, не можна було нічим переконати, вони провадять завзяту пропаганду проти пляну владики Гакмана піднести буковинську дієцезію в степень митрополії а за прилученням дієцезії до волоської митрополії в Германштаті в Семигороді. Ся пропаганда набирає поважних розмірів та загрожує владиці Гакманові, бо частина румунського священства починає виступати проти владики. — Владика Гакман, щоб приборкати розагітоване румунське священство пише „Окружное Писаніє къ честному нашему епархії духовенству“, де він опрокидає, що деякі священники разом з мирянами виступають проти свого владики, чим шкодиться повазі духовного стану. Та се писаніє не помагає нічого, боротьба о прилучення буковинської дієцезії серед Румунів триває даліше. Та владики (був родом Українець) береться за инший плян, а се він дає Українцям товчок до заложення товариства „Руської Бесіди“, яке то товариство мало би згуртувати довкола себе вже тоді свідомих Українців, та розпочати боротьбу проти Румунів, що старалися засягнути на церковні права Українців, — чим малося силою українського руху — силою українського елементу приборкати ворохобню Румунів.

IV.

В заснуванню „Руської Бесіди“ треба бачити першу ознаку почуття відрубности православного українського народу на Буковині від Румунів а почуття єоборности з прочим православним українським народом всіх українських земель. В нім треба бачити першу прояву незалежности буковинського українського народу, котрий до того часу за для переваги почуття релігійного над почуттям народности, почував себе майже за одно з Румунами — під румунської кормиги. — Так зрозуміли сю річ й Румуни й всіма силами старалися недопустити до того, щоб православні буковинські Українці відокремилися від православних Румунів, щоб ніби то православний мир не розділювався на двоє.

Оснування „Руської Бесіди“ відіграло рівнож й важну ролю в розвитку справ православної церкви на Буковині. Бо від того часу, як засувалася „Руська Бесіда“, Українці виступають все більше й більше на верх — стають щораз важнішим чинником в краю.

Тим самим й розяреність румунських шовіністів приборкується сильним рухом українського відродження — що дає Румунам до пізнання велику небезпеку їх плянів прилучення буковинської дієцезії до румунської митрополії в Германштаті.

V.

Румунські провідники скликають в році 1870 народне віче, на яким домагаються, щоб був скликаний дієцезіальний собор, на яким би й світські люде мали право голосу — та їх плянам стає на перешкоді піднесення буковинської дієцезії австрійським правлінням в р. 1873 до степеня митрополії й владики Гакман стає першим митрополитом Буковини та Дальмації, — чим мусіла припинитися й боротьба церковна о прилучення Буковини до семигородської митрополії. Однак на її місце виступає нова боротьба, а се вже зі сторони Українців, які починають домагатися рівних прав на поли церковнім — що в пізніших роках, — як сила Українців в краю зросла й австрійське правительство мусіло з ними числитися — переходить в боротьбу о цілковите відділення.

Так бачимо, що боротьба румунських шовіністів з владикою Гакманом, який противився прилученню буковинської дієцезії до румунської митрополії, зробила Українцям на Буковині велику прислугу, а се ту, що владики Гакман, який хотів опори на Українцях супроти Румунів в своїй боротьбі дав товчок до заснування Руської Бесіди — може із внутрішньої потреби якогось духовного осередка для Українців, але лиш для власних цілей, та для постраху, щоб ослабити сили Румунів, — щоб їх вгамувати. Владика Гакман може й не хотів так дуже опиратися на Українцях, як лише може на противниках своїх противників. Бо-ж він хоть був родом Українець, ніколи себе не признавав до Українців, а все тягнув до Румунів.

VI.

В короткому часі товариство „Руська Бесіда“ згуртовує довкола себе найсвідоміші українські тодішні сили, се є по найбільшій часті священників, учителів та деяких вільного стану інтелігентів. — Засноване не так з добре відчуті потреби самої української громади, як радше під впливом посторонних людей, се товариство з початку не проявляє живої діяльности — а се з причин, що товариством вели перед люде неприхильні до народного руху й самостійного життя нашого народу, се були люде, що стояли під впливом агентів російського правління та галицьких кашапів.

(Даліше буде).